

Sygn. akt II UK 190/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 1 kwietnia 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący, sprawozdawca)
SSN Zbigniew Hajn
SSN Romualda Spyt

w sprawie z wniosku S. S.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o prawo do renty socjalnej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 1 kwietnia 2015 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawczynie od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 30 grudnia 2013 r.,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 30 grudnia 2013 r., Sąd Apelacyjny, oddalił apelację wnioskodawczynie S.S. od wyroku Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w G. z dnia 16 stycznia 2013 r. w sprawie przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych, którym oddalono jej odwołanie od decyzji organu rentowego z dnia 14 września 2011 r., odmawiającej przyznania prawa do renty

socjalnej, po stwierdzeniu, że wnioskodawczynie nie jest całkowicie niezdolna do pracy, a tym samym nie spełniła przesłanek określonych w art. 4 ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej (jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 982 ze zm.).

W stanie faktycznym sprawy, wnioskodawczynie (urodzona 3 maja 1976 r.), ukończyła studia na Uniwersytecie [...] w 2005 r. W okresie od dnia 1 października 2007 r. do dnia 30 września 2010 r. odbyła w okręgu Sądu Okręgowego w G. aplikację sądową w trybie pozaetatowym, ostatnio pracując jako asystent sędziego. W dniu 25 marca 2011 r. ubezpieczona złożyła wniosek o przyznanie prawa do renty socjalnej. Lekarz orzecznik ZUS, w orzeczeniu z dnia 1 czerwca 2011 r. stwierdził, że wnioskodawczynie nie jest całkowicie niezdolna do pracy, i orzeczenie to zostało zaakceptowane przez Komisję Lekarską ZUS, która w orzeczeniu z dnia 26 sierpnia 2012 r. stwierdziła, że stan zdrowia ubezpieczonej nie czyni jej całkowicie niezdolną do pracy.

W oparciu o powyższe zaskarżoną decyzją z dnia 29 lutego 2012 r. organ rentowy odmówił ubezpieczonej prawa do renty socjalnej.

Rozpoznając jej odwołanie, Sąd Okręgowy dopuścił dowód z opinii biegłych sądowych z zakresu neurologii, chirurgii urazowej i ortopedii, neurochirurgii oraz psychologii celem ustalenia zdolności do pracy wnioskodawczynie. W złożonych opiniach biegły sądowy specjalista chirurgii urazowej i ortopedii na podstawie przeprowadzonego badania oraz po zapoznaniu się z dokumentacją medyczną uznał, że ubezpieczona w zakresie narządu ruchu jest całkowicie niezdolna do pracy, przy czym naruszenie sprawności organizmu czyniące ją całkowicie niezdolną do pracy nastąpiło w 2009 r., czyli w wieku 33 lat. Biegły jednocześnie wskazał, że ubezpieczona powinna być leczona usprawniająco - fizjoterapeutycznie i rokuje znaczną poprawę sprawności w zakresie narządu ruchu do 31 grudnia 2012 r. Pozostali biegli nie stwierdzili u wnioskodawczynie takich naruszeń sprawności organizmu, które czyniłyby ją całkowicie niezdolną do pracy. W opinii uzupełniającej biegły specjalista chirurgii urazowej i ortopedii podtrzymał swoją poprzednią opinię, wskazując że wnioskodawczynie jest całkowicie niezdolna do pracy od 2009 r., zaś niezdolność ta nie pozostaje w związku z naruszeniem sprawności organizmu powstałym w okresie od dnia 3 maja 1976 r. do dnia 31 sierpnia 1997 r.

Wyrokiem z dnia 16 stycznia 2013 r., Sąd Okręgowy oddalił odwołanie wnioskodawczynie, wskazując w uzasadnieniu, że zgodnie z art. 4 ust. 1 ustawy o rencie socjalnej świadczenie to ma charakter zabezpieczający, a jego celem jest kompensowanie braku możliwości nabycia uprawnień do świadczeń z systemu ubezpieczenia społecznego ze względu na to, że całkowita niezdolność do pracy powstała przed wejściem na rynek pracy. W ocenie Sądu pierwszej instancji, wydane w sprawie opinie biegłych, w sposób nie budzący wątpliwości stwierdziły, że ustalony stan zdrowia wnioskodawczynie przed 18 rokiem życia, w trakcie nauki w szkole lub w szkole wyższej przed ukończeniem 25 roku życia lub w trakcie studiów doktoranckich lub aspirantury naukowej, nie czynił jej całkowicie niezdolną do pracy. Z opinii biegłego specjalisty chirurgii urazowej i ortopedii stanowczo wynika, że naruszenie stanu zdrowia czyniące ubezpieczoną niezdolną całkowicie do pracy nastąpiło dopiero od 2009 r., czyli w wieku 33 lat. Sąd Okręgowy - dzieląc tę opinię - orzekł, że okres odbywanej przez ubezpieczoną pozaetatowej aplikacji sądowej od dnia 1 października 2007 r. do dnia 30 września 2010 r. nie może być utożsamiany z, będącą formą kształcenia kadr naukowych i naukowo-pedagogicznych, aspiranturą naukową, o której mowa w art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o rencie socjalnej, a tym samym wnioskodawczynie nie spełniła przesłanek do dochodzonego świadczenia.

Wyrokiem z dnia 30 grudnia 2013 r. Sąd Apelacyjny oddalił apelację wnioskodawczynie, uznając, że brak podstaw do przyznania przedmiotowego świadczenia, zważywszy na datę powstania całkowitej niezdolności do pracy - już po ukończeniu przez nią 25 roku życia, stwierdzając nadto - za Sądem pierwszej instancji, że odbywanie aplikacji sądowej, nie może być utożsamiane z odbywaniem aspirantury naukowej.

W skardze kasacyjnej od powyższego wyroku, zaskarżając go w całości, pełnomocnik wnioskodawczynie zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego przez błędną wykładnię art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o rencie socjalnej, wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez przyznanie wnioskodawczynie prawa do dochodzonego świadczenia począwszy od października 2009 r., a w przypadku nieuwzględnienia powyższego wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji. W ocenie

skarżącego stanowisko Sądu Apelacyjnego jest nieuzasadnione, „pozostając w sprzeczności z podstawowymi założeniami o racjonalności ustawodawcy”, wskazując że przyjęte przez Sąd pojęcie aspirantury naukowej, odnosiło się „do procesu kształcenia kadr naukowych, które miało miejsce w latach 1951 – 1958. Natomiast aktualnie obowiązująca ustawa o rencie socjalnej (...) weszła w życie z dniem 1 października 2003 r. Zatem osoba odbywająca w tych latach aspiranturę naukową (...) w dniu wejścia w życie ustawy o rencie socjalnej (...) miałyby około 75 – 80 lat”.

Sąd Najwyższy wziął pod uwagę, co następuje:

Skarga kasacyjna jest nieuzasadniona.

Stosownie do art. 398¹³ § 1 i 2 k.p.c., Sąd Najwyższy rozpoznaje sprawę w granicach skargi kasacyjnej (jej podstaw) i jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia, jeżeli skarga nie zawiera zarzutu naruszenia przepisów postępowania (bądź jeżeli taki zarzut okaże się niezasadny).

W okolicznościach sprawy, należy w związku z tym uznać za niekwestionowane, że całkowita niezdolność do pracy wnioskodawczyni powstała w 2009 r. - w wieku 33 lat, w trakcie odbywania przez nią (w okresie od dnia 1 października 2007 r. do dnia 30 września 2010 r.) aplikacji sądowej w trybie pozaetatowym.

W tak ustalonych okolicznościach faktycznych nie można podzielić jedyne go zarzutu skargi naruszenia prawa materialnego – art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o rencie socjalnej sprowadzającego się do twierdzenia, że użyte w ustawie o rencie socjalnej pojęcie „aspirantury naukowej” zawiera w sobie także kształcenie w ramach aplikacji sądowej bądź innych formach specjalizacji zawodowych.

Zgodnie z art. 4 ust. 1 ustawy o rencie socjalnej, świadczenie to przysługuje osobie pełnoletniej całkowicie niezdolnej do pracy z powodu naruszenia sprawności organizmu, które powstało: 1) przed ukończeniem 18 roku życia, 2) w trakcie nauki w szkole lub w szkole wyższej - przed ukończeniem 25 roku życia, 3) w trakcie studiów doktoranckich lub aspirantury naukowej. Przesłanki wymienione w tym

przepisie muszą być spełnione kumulatywnie, co oznacza, że aby otrzymać przedmiotowe świadczenie osoba ubezpieczona musi wykazać, że wskutek naruszenia sprawności organizmu jest ona całkowicie niezdolna do pracy przy czym niezdolność do pracy powstała w jednym z okresów wymienionych w pkt 1-3.

Pojęcie całkowitej niezdolności do pracy ustawodawca zdefiniował w art. 12 ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 1440 ze zm.). Natomiast aspirantura naukowa została unormowana w ustawie z dnia 15 grudnia 1951 r. o szkolnictwie wyższym i pracownikach nauki (Dz.U. z 1952 r. Nr 6, poz. 38 ze zm.), która określiła ją (w art. 45 ust. 1), jako okres przygotowania do uzyskania stopnia kandydata nauk przez absolwentów studiów drugiego stopnia lub równorzędnych, którzy wykazali zamiłowanie i zdolności do pracy naukowej. Organizację aspirantury naukowej, okres jej trwania oraz prawa i obowiązki aspiranta ustalała Rada Ministrów w drodze rozporządzenia (ust. 2). Ponadto zgodnie z ust. 3 aspiranturę naukową w poszczególnych szkołach wyższych, instytutach naukowych lub w innych placówkach naukowych wprowadzał Minister Szkolnictwa Wyższego w porozumieniu z właściwym ministrem, a w placówkach Polskiej Akademii Nauk - jej prezydium. Następnie wskutek zmiany wprowadzonej z dniem 1 września 1956 r. - ustawą z dnia 10 września 1956 r. o zmianie ustawy o szkolnictwie wyższym i o pracownikach nauki (Dz.U. Nr 41, poz. 185), aspiranturę naukową określono, jako okres przygotowania do uzyskania kwalifikacji naukowych wymaganych dla samodzielnych pracowników nauki przez absolwentów szkół wyższych, którzy w pracy zawodowej, naukowej lub praktycznej wykazali wybitne zdolności i zamiłowanie do pracy naukowej (brzmienie art. 45 ust 2 ustawy w okresie do 17 października 1956 r.). Szczegółowo organizację aspirantury naukowej, okres jej trwania oraz prawa i obowiązki aspiranta ustalone zostały w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 26 kwietnia 1952 r. w sprawie organizacji aspirantury naukowej (Dz.U. Nr 24, poz. 163 ze zm.). W myśl § 1 ust. 1 i 2 tego rozporządzenia, aspirantura naukowa stanowiła formę kształcenia kadr naukowych i naukowo-pedagogicznych i była organizowana w tych szkołach wyższych, instytutach naukowych lub innych placówkach naukowych, które posiadały wysoko kwalifikowane kadry pracowników nauki oraz odpowiednie wyposażenie naukowe.

Studia aspiranta naukowego odbywały się na podstawie trzyletniego indywidualnego planu (§ 6), a aspirant naukowy wchodził w skład katedry (zespołu katedr, instytutu naukowego lub innej placówki naukowej), do której został przydzielony (...). Z kolei z dniem 22 listopada 1959 r. weszła w życie ustawa z dnia 5 listopada 1958 r. o szkołach wyższych (Dz.U. Nr 65, poz. 336 ze zm.), która zmieniła sposób kształcenia kadr naukowych i sposób nadawania stopni naukowych. Umieszczony w przepisach przejściowych i końcowych art. 144 ust. 6 stanowił, że „osoby, które w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy są aspirantami naukowymi, dokończą aspirantury na podstawie dotychczasowych przepisów o aspiranturze, z tym że ma ona na celu uzyskanie stopnia naukowego doktora”. Ustawodawca zatem od dnia 22 listopada 1959 r. zlikwidował system kształcenia kadr naukowych w ramach aspirantury naukowej, umożliwiając jedynie dokończenie jej przez ówczesnych aspirantów w celu uzyskania stopnia naukowego doktora.

Aplikacja sądowa prowadzona była - w trakcie odbywania jej przez wnioskodawczynię - na zasadach unormowanych w przepisach ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. Nr 98, poz. 1070 ze zm., obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 133) i polegała na zaznajomieniu się z czynnościami sędziego, sekretariatów sądowych oraz uzyskaniu wiedzy potrzebnej do zajmowania stanowiska sędziego, obejmując zajęcia seminaryjne i praktykę. Powyższe zapisy zawarte były w art. 137 – art. 140, które zostały uchylone odpowiednio: art. 137 i 139 przez art. 60 pkt 12 ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. o Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury (Dz.U. Nr 26, poz. 157) z dniem 4 marca 2009 r., natomiast art. 138 i 140 przez art. 6 pkt 7 i 9 ustawy z dnia 29 marca 2007 r. o zmianie ustawy o Krajowym Centrum Szkolenia Kadr Sądów Powszechnych i Prokuratury oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 64, poz. 433) z dniem 1 stycznia 2008 r.

Porównanie przepisów normujących aspiranturę naukową i aplikację sądową prowadzi do wniosku o braku jakichkolwiek podstaw do utożsamiania obydwu tych form kształcenia, abstrahując nawet od tego, że aspirantura naukowa została zlikwidowana od dnia 22 listopada 1959 r. Oznacza to, że obecnie warunek odbywania aspirantury naukowej wymieniony w art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o rencie

socjalnej, jako jedna z przesłanek, warunkujących przyznanie prawa do tego świadczenia jest martwy.

Warto też przypomnieć, że przepisy prawa ubezpieczeń społecznych są przepisami bezwzględnie obowiązującymi, co oznacza także, że nie jest dopuszczalna ich wykładnia rozszerzająca. Skoro warunkiem uzyskania dochodzonego przez wnioskodawczynię świadczenia, jest - jak wynika art. 4 ust. 1 ustawy o rencie socjalnej, wykazanie u pełnoletniej osoby ubiegającej się o rentę, powstania całkowitej niezdolności do pracy, w okresach enumeratywnie wymienionych w tym przepisie, a takim okresem nie jest okres odbywania aplikacji sądowej, brak podstaw do przyznania dochodzonego świadczenia.

Gdy więc zarzut naruszenia prawa materialnego nie był uzasadniony, brak było podstaw do uwzględnienia skargi kasacyjnej.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji (art. 398¹⁴ k.p.c.).